

**„PROGRAM USUWANIA WYROBÓW
ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA
NA LATA 2011-2032”**

**PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032**

---

ul. Niemodlińska 79 pok. 22-23
45-864 Opole
tel.: 77/454-07-10, 77/474-24-57
kom. 605-26-24-27, 607-79-05-85
ail: albeko@poczta.fm, beatapodgorska@poczta.fm

Wykonawcą
„Programu usuwania wyrobów zawierających azbest
z terenu Gminy Wiejskiej Turawa na lata 2011-2032”
był zespół
firmy ALBEKO z siedzibą w Opolu
w składzie:

mgr inż. Beata Podgórska
mgr inż. Marta Dubiel
mgr inż. Paweł Synowiec
mgr inż. Jarosław Górniak
mgr Marta Stelmach
mgr Mariusz Orzechowski
Mateusz Podgórski

**PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032**

---

1. WSTĘP	4
1.1. Wprowadzenie	4
1.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY WIEJSKIEJ TURAWA	5
1.3. CEL I ZADANIA „PROGRAMU USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA”	6
1.4. KONCEPCJA ZARZĄDZANIA „PROGRAMEM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA”	7
2. CHARAKTERYSTYKA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST I ODDZIAŁYWANIE AZBESTU NA ZDROWIE CZŁOWIEKA	9
2.1. WYSTĘPOWANIE I ZASTOSOWANIE AZBESTU	9
2.2. WPŁYW AZBESTU NA ORGANIZM LUDZKI	10
2.3. INFORMOWANIE O RYZYKU ZWIĄZANYM Z NARAŻENIEM NA AZBEST WYSTĘPUJĄCY W ŚRODOWISKU	11
2.4. OGRANICZENIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW ODDZIAŁYWANIA AZBESTU	11
3. STAN PRAWNY W ZAKRESIE UŻYTKOWANIA I USUWANIA WYROBÓW I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	12
3.1. REGULACJE USTAWOWE	12
3.2. AKTY WYKONAWCZE	12
3.3. ZASADY POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST W ASPEKcie OBOWIĄZUJĄCEGO PRAWA	15
3.4. OBOWIĄZKI WŁAŚCICIELI I ZARZĄDZAJĄCYCH OBIEKTAMI, INSTALACJAMI I URZĄDZENIAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST	16
PROCEDURA 1. OBOWIĄZKI I POSTĘPOWANIE WŁAŚCICIELI ORAZ ZARZĄDCÓW, PRZY UŻYTKOWANIU OBIEKTÓW I TERENÓW Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST	16
WŁAŚCICIEL LUB ZARZĄDCA ZOBOWIĄZANY JEST DO PRZEPROWADZENIA INWENTARYZACJI (SPISU Z NATURY) WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST. WYNIKI INWENTARYZACJI POWINNY SŁUżyć DO SPORZĄDZENIA STOSOWNEJ INFORMACJI DLA WÓJTA, BURMISTRZA LUB PREZYDENTA MIASTA – WŁAŚCIWEGO DLA MIEJSCA ZNAJDOWANIA SIĘ BUDYNKU, BUDOWLI, INSTALACJI LUB URZĄDZENIA ORAZ TERENU Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST (OSOBY FIZYCZNE). NATOMIĄST OSOBY PRAWNE MAJĄ OBOWIĄZEK SKŁADANIA TYCH INFORMACJI DO WŁAŚCIWEGO MARSZAŁKA WOJEWÓDZTWA.	17
Po ZAKOŃCZENIU PRAC WŁAŚCICIEL LUB ZARZĄDCA POWINIEN UZYSKAĆ OD WYKONAWCY PRAC, PISEMNE OŚWIADCZENIE O PRAWIDŁOWOŚCI WYKONANIA ROBÓT I OCZYSZCZENIA OBIEKTU Z AZBESTU I PRZECHOWYWAĆ JE PRZEZ OKRES CO NAJMNIEJ 5 LAT, WRAZ Z INNĄ DOKUMENTACJĄ BUDYNKU, BUDOWLI, INSTALACJI LUB URZĄDZENIA ORAZ TERENU [ROZDZ. 11.2., LP. 3].	18
3.5. OBOWIĄZKI WYKONAWCY PRAC POLEGAJĄCYCH NA USUWANIU WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	18
PROCEDURA 4.	22
PROCEDURA 4. PRACE POLEGAJĄCE NA USUWANIU WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST, WYTWARZANIU ODPADÓW NIEBEZPIECZNYCH, WRAZ Z OCZYSZCZANIEM OBIEKTU (TERENU) INSTALACJI Z AZBESTU.	23
3.6. ZASADY POSTĘPOWANIA PRZY TRANSPORCIE ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	24
PROCEDURA 5. PRZYGOTOWANIE I TRANSPORT ODPADÓW NIEBEZPIECZNYCH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST..	26
3.7. ZASADY SKŁADOWANIA ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	27
4. ZADANIA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ZAKRESIE USUWANIA AZBESTU.	28
4.1. „PROGRAM OCZYSZCZANIA KRAJU Z AZBESTU NA LATA 2009-2032”	28
W DNIU 14 LIPCA 2009 R. RADA MINISTRÓW PODJĘŁA UCHWAŁĘ W SPRAWIE USTANOWIENIA PROGRAMU WIELOLETNIEGO PN. „PROGRAM OCZYSZCZANIA KRAJU Z AZBESTU NA LATA 2009-2032”. W DNIU 15 MARCA 2010 R. RADA MINISTRÓW PODJĘŁA UCHWAŁĘ ZMIENIAJĄCĄ UCHWAŁĘ W SPRAWIE USTANOWIENIA PROGRAMU WIELOLETNIEGO POD NAZWĄ "PROGRAM OCZYSZCZANIA KRAJU Z AZBESTU NA LATA 2009-2032".	28
4.2. ZADANIA SAMORZĄDU GMINNEGO	28
5. HARMONOGRAM REALIZACJI „PROGRAMU USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA”	30
6. OSZACOWANIE KOSZTÓW USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA	31
7. MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA ŚRODKÓW FINANSOWYCH NA DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z USUWANIEM AZBESTU Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA ORAZ SKŁADOWANIEM ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	33
8. SPOSÓB MONITORINGU I OCENY WDRAŻANIA PROGRAMU	36

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032

---

9. PODSUMOWANIE.....	37
10. STRESZCZENIE W JEZYKU NIESPECJALISTYCZNYM.....	38
11. LITERATURA.....	40
12. ZAŁĄCZNIKI.....	41
ZAŁĄCZNIK NR 1 - OCENA STANU I MOŻLIWOŚCI BEZPIECZNEGO UŻYTKOWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST..	41
ZAŁĄCZNIK NR 2 - INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST	41
ZAŁĄCZNIK NR 3 - WZÓR "KARTY EWIDENCJI ODPADU".....	41
ZAŁĄCZNIK NR 4 - WZÓR "KARTY PRZEKAZANIA ODPADU".....	41
ZAŁĄCZNIK NR 5 - ZGŁOSZENIE PRZYSTĄPIENIA DO PRAC POLEGAJĄCYCH NA ZABEZPIECZENIU / USUNIĘCIU* WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.....	41
ZAŁĄCZNIK NR 6 - NAZWY WYROBÓW AZBESTOWYCH I KODY ODPOWIADAJĄCYCH IM ODPADÓW WRAZ Z PRZELICZNIKAMI	41
<i>Informacja o wyrobach zawierających azbest 1)</i>	44
<i>Wzór "Karty Przekazania Odpadu"</i>	47

1. WSTĘP

1.1. Wprowadzenie

„Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa na lata 2011-2032” w dalszej części zwany „Programem” określa następujące cele:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium Gminy,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Przedstawione cele są zgodne z obowiązującym ustawodawstwem określonym w programach różnych szczebli (krajowym, wojewódzkim).

W niniejszym Programie, w oparciu o wyniki analiz stanu istniejącego i prognozowanych zmian, opracowano listę działań i wytyczono cele oraz zadania strategiczne (z podaniem harmonogramów realizacji i określeniem kosztów eksploatacyjnych systemu oraz kosztów inwestycyjnych zadań). Realizacja tych działań umożliwi spełnienie obowiązujących i przewidywanych wymogów prawnych, uporządkowanie i scentralizowanie gospodarki wyrobami azbestowymi oraz poprawę jakości środowiska na terenie Gminy.

Materiały zawierające azbest należą do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla zdrowia ludzi i z tego powodu powinny podlegać sukcesywnej eliminacji a gospodarka nimi wymaga prawidłowego podejścia oraz szczególnej kontroli. Zasady postępowania z odpadami zawierającymi azbest reguluje szereg przepisów m.in. ustawa o zakazie stosowania azbestu, ustawa prawo ochrony środowiska, ustawa o odpadach oraz związane z nimi rozporządzenia wykonawcze. Ostatnia nowelizacja ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (tj. Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.) zakazuje wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami.

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032

Groźne dla zdrowia są włókna respirabilne, wystarczająco drobne by przeniknąć głęboko do płuc. Włókna powstają na skutek działania mechanicznego (np. gdy płyty azbestowe są łamane lub poddane jakiegokolwiek obróbce mechanicznej lub ścieraniu).

Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 lipca 2009 r. przyjęła "Program Oczyszczania Kraju z Azbestu 2009-2032".

Realizacja zadań przewidzianych w tym "Programie..." wymaga zaangażowania administracji publicznej i różnych instytucji działających na trzech poziomach:

- centralnym: Rada Ministrów, minister właściwy do spraw gospodarki, Główny Koordynator "Programu ..." (w strukturze ministerstwa),
- wojewódzkim: wojewoda, samorząd województwa,
- lokalnym: samorząd gminny.

Gmina Wiejska Turawa, wychodząc naprzeciw rozwiązaniu problemu likwidacji azbestu, wykonała inwentaryzację wyrobów zawierających azbest zlokalizowanych na terenie gminy, a także przystąpiła do opracowania „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa na lata 2011-2032”.

1.2. Ogólna charakterystyka Gminy Wiejskiej Turawa

położona jest na północny-wschód od miasta Opole.

Mapa Gminy Turawa.

Gmina Wiejska Turawa usytuowana jest w centralnej części województwa opolskiego, w powiecie opolskim. Południowo-zachodni kraniec gminy (wraz z Zawadą) leży w dolinie Odry, jednakże w swej większej części rozciąga się na równinie opolskiej. Przez gminę przepływa Mała Panew (prawy dopływ Odry) rzeźbiąc dolinę, która nadaje obszarowi dość charakterystyczny układ. Ponad połowę powierzchni gminy zajmują lasy należące do kompleksu lasów stobrowsko-turawskich.

Gmina stanowi atrakcyjne miejsce wypoczynku, z racji występowania na jej obszarze jeziora: Dużego, Średniego, Małego oraz Srebrnego. (zbiorniki wodne stanowiące 12% powierzchni gminy). Gmina Turawa

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032

Źródło: Gmina Turawa

Gmina Turawa liczy 9,5 tys. mieszkańców i zajmuje powierzchnię 171 km². W jej skład wchodzi jedenaście sołectw:

- Bierdzany,
- Kadłub Turawski,
- Kotórz Mały,
- Kotórz Wielki,
- Ligota Turawska,
- Osowiec z przysiółkiem Trzęsina,
- Rzędów,
- Turawa z przysiółkiem Marszałki,
- Węgry,
- Zakrzów Turawski,
- Zawada.

1.3. Cel i zadania „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa”

Nadrzędnym celem „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa” jest:

- **usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,**
- **minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terenie Gminy,**
- **likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.**

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032

Cele te pozostają w ścisłej relacji z celami zdefiniowanymi w krajowym "Programie...". Osiągnięcie tego celu będzie możliwe w perspektywie długoterminowej (okres ok. 22 lat) poprzez usunięcie z terenu gminy stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest.

Ogólnym zadaniem programu jest określenie warunków sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest. W programie zawarte zostały:

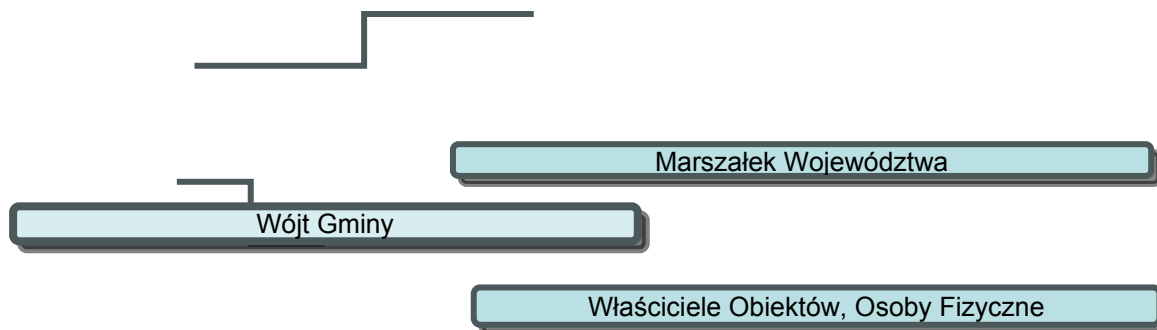
- oszacowane ilości wyrobów azbestowych,
- szacunki jednostkowych kosztów usuwania dachowych pokryć azbestowych i płyt azbestowo-cementowych,
- propozycje odnośnie udzielania przez samorząd pomocy mieszkańcom w realizacji programu.

Pomoc mieszkańcom ma na celu zachęcenie ich do usuwania azbestu oraz zmniejszenie ryzyka związanego z nieprawidłowym postępowaniem podczas prac związanych z demontażem azbestu.

1.4. Koncepcja zarządzania „Programem usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa”

Realizacja „Programu...” powoduje konieczność koordynacji wszystkich jednostek i instytucji przedmiotowo odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań lub pośrednio biorących udział w ich realizacji. Dlatego też zadania przewidziane w Programie, będą realizowane na płaszczyznach, przedstawionych na poniższym schemacie:

Rysunek 1. Schemat zarządzania "Programem usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa" na poziomie lokalnym.

Ogólnym zadaniem programu jest usunięcie wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy. Zatem w programie:

- wskazano miejsca występowania azbestu,
- przedstawiono propozycje działań organizacyjnych i inwestycyjnych zmierzających do osiągnięcia celów Programu wraz z harmonogramem ich wdrażania,
- określono koszty wdrażania i organizacji zarządzaniem Programu.

Szczegółowe wytyczne dotyczące działań zostały zawarte w „Programie” i w odpowiednich ustawach oraz aktach wykonawczych do tych ustaw, które nałożyły na gminy, powiaty i województwa szereg obowiązków.

Wśród nich priorytetowym i wspólnym dla wszystkich jednostek jest obowiązek inwentaryzacji azbestu i wyrobów zawierających azbest. Inwentaryzacja jest pierwszym i podstawowym krokiem, który leży u podstaw wszystkich innych działań. Należy zdać sobie sprawę ze skali problemu i rozpocząć działania jak najszybciej.

**PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032**

Inwentaryzacja umożliwi, bowiem:

- określenie ilości wyrobów zawierających azbest w gminie,
- zaplanowanie działań i umieszczenie ich w planie gospodarki odpadami, w tym odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest, do których stworzenia i realizacji zobligowane są ustawowo jednostki samorządu terytorialnego,
- monitorowanie realizacji planu a w konsekwencji doprowadzenia do usunięcia azbestu z terenu gminy.

Zadania samorządu

- informowanie mieszkańców o skutkach narażenia na azbest i obowiązku usuwania go przez właścicieli nieruchomości,
- gmina w pierwszej kolejności powinna skupić się na działaniach edukacyjno - informacyjnych skierowanych do mieszkańców. Działania te powinny mieć na celu skłonienie właścicieli nieruchomości do wypełnienia nałożonego na nich ustawowo obowiązku usunięcia wyrobów zawierających azbest.

2. CHARAKTERYSTYKA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST I ODDZIAŁYWANIE AZBESTU NA ZDROWIE CZŁOWIEKA

2.1. Występowanie i zastosowanie azbestu

Azbest jest nazwą handlową odnoszącą się do sześciu minerałów włóknistych. Pod względem chemicznym są to uwodnione krzemiany magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Rozróżnia się następujące typy azbestu: chryzotyl (włóknista odmiana serpentynu, tj. uwodnionego krzemianu magnezu), amozyt (krzemian żelazowo-magnezowy, krokidolit (krzemian sodowo-żelazowy), antofilit (krzemian magnezowy zawierający żelazo).

Pomimo, iż występowanie azbestu w przyrodzie jest dość powszechne, tylko w kilku miejscach na świecie prowadzona była jego eksploatacja na skalę przemysłową. Polska nie posiada złóż azbestu nadających się do eksploatacji przemysłowej.

Właściwości azbestu takie jak: duża odporność na wysokie i niskie temperatury, niewielkie przewodnictwo cieplne i odporność na działanie czynników chemicznych sprawiły, że stał się on powszechnie wykorzystywany jako cenny surowiec również w Polsce.

Azbest szeroko stosowany był w kilku dziedzinach gospodarki, przede wszystkim w budownictwie, ale także w energetyce, transporcie i przemyśle chemicznym.

Najważniejszymi zastosowaniami azbestu są:

- wyroby azbestowo-cementowe produkowane z azbestów chryzotylowego i amfibolowych, takie jak: pokrycia dachowe, rury ciśnieniowe, płyty okładzinowe i elewacyjne zawierające od 10-35 % azbestu,
- wyroby izolacyjne stosowane do izolacji kotłów parowych, wymienników ciepła, zbiorników, przewodów rurowych oraz ubrań i tkanin ognioodpornych. Zawierają one w zależności od przeznaczenia od 75 do 100 % azbestu, głównie chryzotylu,
- wyroby uszczelniające: tektury, płyty azbestowo-kauczukowe, szczeliwa plecione,
- wyroby cierne, takie jak: okładziny cierne i taśmy hamulcowe stosowane do różnego typu hamulców,
- wyroby tekstylne: sznury i maty,
- wyroby hydroizolacyjne: lepiki asfaltowe, kity uszczelniające, asfalty drogowe uszlachetnione, zaprawy gruntujące, papa dachowa, płytki podłogowe, zawierające od 20 do 40 % azbestu.

Wśród wyrobów azbestowych można wydzielić dwie grupy produktów:

„wyroby miękkie” - których gęstość objętościowa jest mniejsza niż 1000 kg/m^3 , to słabo związane produkty azbestowe o wysokim, ponad 60% udziale azbestu w produkcie oraz niskiej zawartości substancji wiążącej, do których zaliczamy między innymi: tynki, maty, płyty azbestowe, materiały izolujące, papy.

„wyroby twarde” - których gęstość objętościowa jest większa niż 1000 kg/m^3 , zawierające wysoki udział substancji wiążącej, zaś niski (poniżej 15 %) udział azbestu, do których należą płyty faliste i płaskie, rury wodociągowe, elementy kanalizacji. Spójność włókien azbestowych w tych wyrobach jest tak wysoka, że praktycznie nie uwalniają się one do środowiska (wyjątkiem jest obróbka np. cięcie lub proces niszczenia mechanicznego wyrobu).

Szacuje się (w skali kraju), że ok. 96 % ogólnej ilości wyrobów zawierających azbest stanowią płyty azbestowo-cementowe (faliste i płaskie).

Produkcja płyt azbestowo-cementowych w Polsce rozpoczęła się w 1907 r. w Krakowie, następnie w Lublinie (ok.1910 r.) i w Ogrodzieńcu (ok. 1913 r.). Jednak stosowanie azbestu

na szeroką skalę na terenie Polski w budownictwie nastąpiło w latach 60-tych, po uruchomieniu następnych 4 dużych zakładów wyrobów azbestowo-cementowych. Głównym surowcem stosowanym do produkcji był azbest chryzotylowy, ale do połowy lat osiemdziesiątych do produkcji rur ciśnieniowych stosowany był także krokidolit oraz niewielkie ilości amozytu.

Produkcja płyt azbestowo-cementowych w Polsce została zakazana ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628 z 1997 r. i Nr 156 z 1998 r.). Zgodnie z ustawą, w Polsce do 28 września 1998 r. została całkowicie zakończona produkcja płyt azbestowo-cementowych (a wcześniej innych wyrobów zawierających azbest).

Natomiast od 28 marca 1999 r. obowiązuje zakaz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest. Wyjątek stanowią wyroby z zawartością azbestu, które nie posiadają jeszcze swoich zamienników ze względu na ekstremalne warunki pracy. Wykaz takich wyrobów zawarty jest w rozporządzeniach ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny. Dotyczy to azbestu włóknistego sprowadzanego do produkcji diafragmy wykorzystywanej do elektrolizy przeponowej przy produkcji chloru i wyrobów azbestowo-kauczukowych.

2.2. Wpływ azbestu na organizm ludzki

Według artykułu „Szkodliwe oddziaływanie azbestu na zdrowie ludzi” Neonila Szeszenia-Dąbrowska z Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi chorobotwórcze działanie azbestu występuje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu (oznacza to, że dopóki włókna nie są uwolnione do powietrza nie stanowią zagrożenia dla zdrowia). Azbest może być także obecny w wodzie, napojach i pokarmach, skąd przenika do organizmu człowieka. Jednak nie ma dowodów świadczących o tym, że azbest dostający się do organizmu drogą pokarmową jest szkodliwy dla zdrowia.

Naturalne źródła emisji włókien azbestowych w praktyce mają mniejsze znaczenie niż źródła związane z działalnością człowieka. Obecnie po zaprzestaniu produkcji wyrobów zawierających azbest tymi źródłami są:

- niewłaściwie składowane odpady azbestowe, w tym tzw. dzikie wysypiska, szczególnie w lasach i odkrytych wyrobiskach,
  - użytkowanie wyrobów azbestowych, co w konsekwencji prowadzi do zanieczyszczenia powietrza pyłem azbestowym w wyniku korozji i mechanicznych uszkodzeń płyt azbestowo-cementowych, ścierania tarcz sprzęgłowych i hamulcowych,
  - niewłaściwe usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest,
  - urządzenia grzewcze, wentylacyjne, klimatyzacyjne i izolacje zawierające azbest.
- Są to źródła występujące wewnątrz pomieszczeń. Stosowanie wyrobów azbestowych, a w konsekwencji możliwość uwalniania włókien azbestu do środowiska spowodowało wzrost zainteresowania zdrowotnymi skutkami środowiskowej ekspozycji na azbest.

Wielkość zagrożenia dla zdrowia zależy od rodzaju azbestu, wielkości włókien i ich stężenia w powietrzu oraz czasu narażenia. Największe zagrożenie stanowią włókna respirabilne, tzn. występujące w trwałej postaci w powietrzu i mogące przedostawać się z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Mają one średnicę mniejszą od 3 μm i są dłuższe niż 5 μm , przy czym najbardziej szkodliwe są włókna o długości ok. 20 μm . *Narażenie zawodowe* na pył azbestu może być przyczyną chorób układu oddechowego tj.: pylicy azbestowej (azbestozy), łagodnych zmian opłucnowych, raka płuc oraz międzybłoniaków opłucnej i otrzewnej (nowotworów o wysokiej złośliwości).

Doniesienia kliniczne i epidemiologiczne sugerują, że z azbestem może być również związane występowanie innych nowotworów: krtani, żołądka i jelit, trzustki, jajników oraz chłoniaków. Jednak zwiększenie ryzyka w tych grupach nowotworów należy postrzegać jedynie jako prawdopodobne.

Między pierwszym narażeniem a pojawieniem się patologii (zwłaszcza nowotworów) występują długie okresy. Czyli aktualnie wykrywane skutki odnoszą się do warunków pracy, jakie istniały 20-40 lat temu.

Analizując szkodliwość azbestu i jego wpływ na organizm ludzki należy pamiętać, iż azbest jest praktycznie niezniszczalny, zaś groźny dla zdrowia ludzi jest wtedy, gdy jego elementarne włókna znajdują się we wdychanym powietrzu. Azbest zabezpieczony w sposób uniemożliwiający uwolnienie się włókien do powietrza nie stanowi żadnego zagrożenia dla zdrowia.

2.3. Informowanie o ryzyku związanym z narażeniem na azbest występujący w środowisku

Głównym celem informowania o ryzyku jest dostarczenie informacji o zagrożeniu osobom i społecznościom narażonym na szkodliwe dla zdrowia czynniki środowiskowe (zgodnie z zasadami wynikającymi z odpowiednich przepisów prawnych). Uzyskane informacje stanowią podstawę do opracowywania różnych wariantów strategii zmniejszania ryzyka, które brane są pod uwagę przy podejmowaniu decyzji dotyczących ich wdrażania.

Proces informowania i rzetelności przekazywanej informacji zależą zarówno od poziomu merytorycznego, możliwości i umiejętności oceny oszacowania ryzyka, jak i od warunków polityczno-społecznych (polityka informacyjna, wolna prasa współpracująca ze specjalistami oceniającymi zagrożenie, itp.).

Informowanie społeczności o ryzyku związanym z narażeniem na czynniki szkodliwe (w tym azbest) jest sprawą delikatną i bardzo trudną, wymagającą zaangażowania opinii publicznej w proces szacowania ryzyka i informowania o nim. Istotne znaczenie odgrywa właściwe rozeznanie podstawowych zagadnień przez wszystkich zainteresowanych partnerów.

Agencja Ochrony Środowiska (EPA – Environmental Protection Agency) opublikowała szereg dokumentów zawierających zasady informowania o ryzyku. Powszechnie stosuje się siedem podstawowych zasad:

- (1) Akceptuj i angażuj społeczność jako równorzędnego partnera.
- (2) Starannie planuj sposób przekazywania informacji o zagrożeniu, a następnie oceniaj wyniki komunikowania się.
- (3) Uważnie słuchaj tego, co mają ci do przekazania inni
- (4) Bądź uczciwy, szczerzy i otwarty.
- (5) Koordynuj wysiłki i współpracuj z innymi (grupami, ośrodkami) w procesie przekazywania informacji.
- (6) Nawiązuj współpracę ze środkami masowego przekazu i przekazuj informacje przygotowane zgodnie z regułami środków masowego przekazu.
- (7) Mów jasno i życzliwie.

Informacje zamieszczane w lokalnej prasie, na ulotkach, tablicach ogłoszeń w sołectwach oraz Akcja informacyjna polegać może na:

- opracowaniu i rozpowszechnianiu materiałów informacyjnych – np. ulotek, broszur oraz artykułów w lokalnej prasie
- prowadzeniu audycji w lokalnych rozgłośniach
- organizowaniu prelekcji przy okazji odbywających się zebrań w Urzędzie Gminnym.

2.4. Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania azbestu

Specyficzne właściwości fizyko-chemiczne odmian azbestu takie jak wytrzymałość, ognioodporność, elastyczność, złe przewodnictwo cieplne i elektryczne, spora dźwiękochłonność, znaczna odporność na działania różnorodnych czynników chemicznych umożliwiły – z jednej strony – jego powszechne zastosowanie w bardzo szerokim zakresie, a z drugiej strony, za sprawą tych samych właściwości odpady azbestowe w postaci zużytych wyrobów z różnym jego udziałem, są niezwykle trudne do unieszkodliwiania. Główne czynniki jakie wpływają na zmniejszenie trwałości wyrobów zawierających azbest jest oddziaływanie mechaniczne oraz brak

konserwacji materiału. Podstawą bezpiecznego postępowania z materiałami zawierającymi azbest jest eliminacja lub co najmniej minimalizacja ryzyka emisji włókien azbestu do otoczenia w skutek działań mechanicznych i złej konserwacji materiału. Zatem dopuszczalna jest eksploatacja materiałów zawierających azbest w dobrym stanie technicznym, o nieuszkodzonej powierzchni, ewentualnie odpowiednio zabezpieczonej np. przez pomalowanie. W wypadku usuwania takich materiałów konieczne jest ich zwilżenie wodą, usuwanie, gdy jest to możliwe wyrobów w całości, unikając ich łamania i przy zachowaniu pracy ręcznej, oraz przy zabezpieczeniu – odizolowaniu pola prac od otoczenia. Odpowiednie oddzielenie pola prac od otoczenia ma zapobiegać ewentualnemu skażeniu azbestem. Na stanowisku pracy należy monitorować stężenia włókien azbestu w powietrzu a po zakończeniu prac sprawdzić na okoliczność ewentualnego wystąpienia azbestu (czystość) miejsce prac i najbliższe otoczenie. Należy mieć świadomość, że pojęcie stężeń dopuszczalnych w przypadku azbestu (tak jak innych substancji rakotwórczych) jest umowne i stanowi kompromis między wymaganiami medycyny a możliwościami techniki. Tendencją działań UE jest ograniczenie NDS (najwyższe dopuszczalne stężenia) do możliwego minimum.

3. STAN PRAWNY W ZAKRESIE UŻYTKOWANIA I USUWANIA WYROBÓW I ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Procedury postępowania dotyczące wyrobów i odpadów zawierających azbest reguluje szeroki zbiór aktów prawnych.

W niniejszym opracowaniu omówiono podstawowe akty prawne, regulujące zasady postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

3.1. Regulacje ustawowe

1. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.)
3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.)
4. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251, z późn. zm.)
5. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671, z późn. zm.)

Wytwórcy odpadów zawierających azbest muszą zatem zalegalizować swoją działalność w tym zakresie z w/w przepisami.

3.2. Akty wykonawcze

1. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. – w sprawie katalogu odpadów* (Dz. U. Nr 112, poz. 1206) zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych poniżej grupach i podgrupach z odpowiednim przypisanym kodem klasyfikacyjnym:
  - 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy,
  - 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu,

- 10 11 81* - odpady zawierające azbest,
- 10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo – azbestowych,
- 15 01 11* - opakowania z metali zawierających niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,
- 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest,
- 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające wolny azbest,
- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest,
- 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

2. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska* (Dz. U. Nr 124, poz. 1033) określa termin oraz formę składania informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.
3. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny* (Dz. U. Nr 191, poz. 1595). W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady o następujących kodach:
  - 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
  - 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
 Odpady te mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Nie można natomiast mieszać tych odpadów i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.
4. *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy* (Dz. U. Nr 217, poz. 1833) określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest:
  - a) pyły zawierające azbest chryzotylowy oraz pyły zawierające azbest chryzotylowy i inne minerały włókniste oraz pyły zawierające inne minerały włókniste, z wyjątkiem krokidolitu
    - pył całkowity – 1,0 mg/m³
    - włókna respirabilne – 0,2 włókien w cm³
  - b) pyły zawierające krokidolit
    - pył całkowity – 0,5 mg/m³
    - włókna respirabilne – 0,2 włókien w cm³
5. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu* (Dz. U. Nr 1, poz. 11) określa limity stężenia azbestu w powietrzu. Wartości odniesienia dla azbestu wynoszą odpowiednio:
  - dla 1 godziny – 250 włókien/m³
  - dla roku kalendarzowego – 2 350 włókien/m³.
6. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów* (Dz. U. Nr 61, poz. 549). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania odpadów zawierających azbest.
7. *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia* (Dz. U. Nr 120, poz. 1126) określa zakres rodzajów robót budowlanych, stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa lub zdrowia ludzi.

8. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest* (Dz. U. Nr 8 poz. 31). Rozporządzenie wprowadza obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego (osobę fizyczną) miejsc, gdzie był lub jest wykorzystywany azbest – oraz składania corocznie stosownych informacji do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Osoby prawne składają sprawozdania do marszałka województwa.
9. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest* (Dz. U. Nr 71, poz. 649) nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest - obowiązek okresowej kontroli stanu tych wyrobów oraz sporządzenia oceny stanu i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia (Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest). Pierwsza kontrola powinna być przeprowadzona w terminie do 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia. W/w podmioty przechowują 1 egz. oceny (łącznie ze stosowną dokumentacją) a 2-gi egz. oceny przekazują właściwemu organowi nadzoru budowlanego, w terminie 30 dni od daty sporządzenia oceny.
10. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy* (Dz. U. Nr 280, poz. 2771). Rozporządzenie określa m.in. obowiązki pracodawcy przy prowadzeniu prac w kontakcie ze szkodliwymi substancjami (w tym z azbestem).
11. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska* (Dz. U. z 2008 r. Nr 196, poz. 1217). Rozporządzenie określa jednostkowe stawki opłat za:
- a) gazy lub pyły wprowadzane do powietrza
- azbest 315,80 zł/kg
- b) umieszczenie odpadów na składowisku:
- 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy - 45,91 zł/Mg
  - 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu - 45,91 zł/Mg
  - 10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów azbestowo - cementowych - 45,91 zł/Mg
  - 10 11 81* - odpady zawierające azbest - 45,91 zł/Mg
  - 15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi - 45,91 zł/Mg
  - 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest - 45,91 zł/Mg
  - 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające wolny azbest - 45,91 zł/Mg
  - 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest - 0,00 zł/Mg
  - 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest - 0,00 zł/Mg
12. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy* (Dz. U. Nr 73, poz. 645). Rozporządzenie określa m.in. obowiązki wykonywania badań właściwych dla prowadzenia prac z czynnikami szkodliwymi (w tym azbest).

3.3. Zasady postępowania z wyrobami zawierającymi azbest w aspekcie obowiązującego prawa

Przedstawione w rozdziałach 3.1. i 3.2. przepisy określające zasady bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest narzuciły szereg obowiązków, zarówno na właścicieli obiektów i urządzeń, gdzie został użyty azbest jak i na prowadzących wszelkiego rodzaju prace związane z usuwaniem bądź transportem czy umieszczeniem na składowisku wyrobów i odpadów zawierających azbest.

W Polsce problematyka bezpiecznego postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest została przedstawiona w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu 2009-2032” - łącznie 6 procedur.

Procedury zostały opracowane na podstawie „Informatora o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” opracowanym przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003, zaktualizowany w/g stanu prawnego na dzień 30 września 2010 r.

Grupa I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Grupa II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu (terenu) instalacji.

Grupa III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Grupa IV. Procedura dla osób prywatnych usuwających azbest.

Procedura 6. Usuwanie azbestu przez osoby prywatne

3.4. Obowiązki właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami i urządzeniami zawierającymi azbest

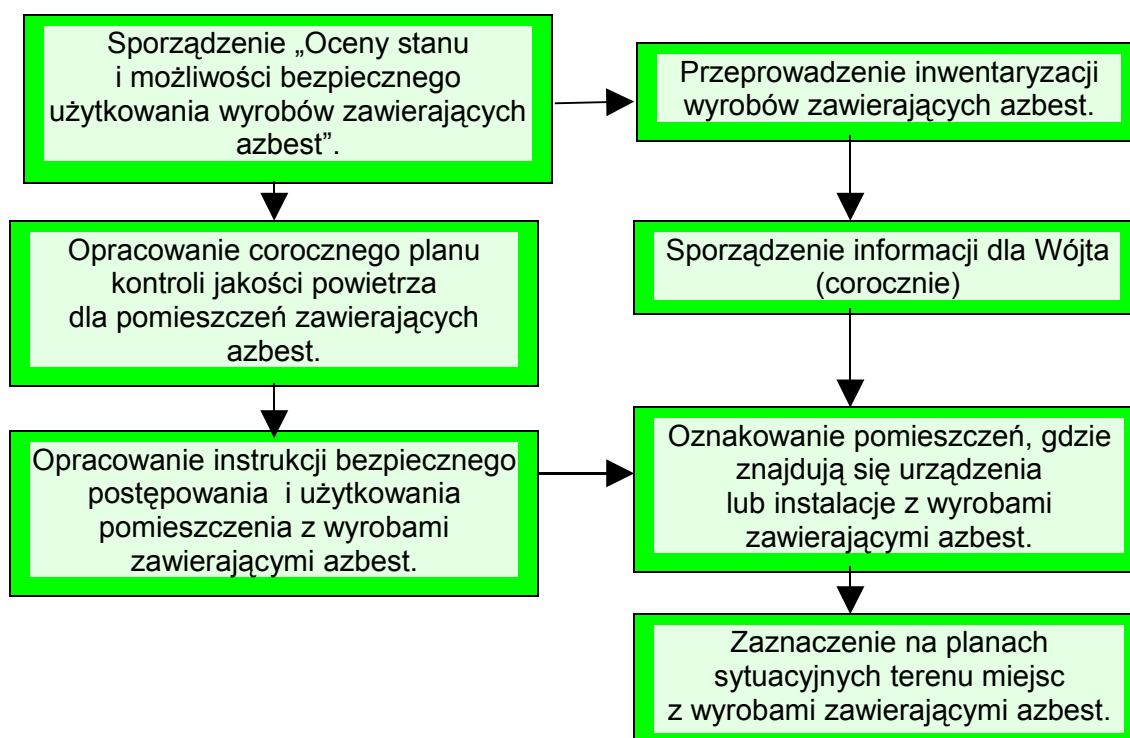
Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

PROCEDURA 1.

Zakres procedury obejmuje przedstawienie obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.

P R O C E D U R A 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest ma obowiązek sporządzenia – w 2 egzemplarzach – „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” (wzór omówiono w załącznikach). Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następane „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” – tzn.:

- do 5 lat – jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym, do 35 punktów,
- do 1 roku – jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ilość punktów wynosiła powyżej 35 do 60.

W przypadku oceny wynoszącej 65 i więcej punktów usunięcie wyrobów zawierających azbest wymagane jest bezzwłocznie.

Jeden egzemplarz „Oceny...” właściciel lub zarządca zobowiązany jest złożyć właściwemu organowi nadzoru budowlanego – w terminie do 30 dni od dnia jej sporządzenia. Drugi egzemplarz zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu – do czasu sporządzenia następnej „Oceny...”.

Właściciel lub zarządca zobowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia stosownej informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta – właściwego dla miejsca znajdowania się budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest (osoby fizyczne). Natomiast osoby prawne mają obowiązek składania tych informacji do właściwego marszałka województwa.

PROCEDURA 2:

Zakres obowiązków obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest – posiadający odpowiednie informacje lub dokumenty, mogące służyć do identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach – powinien przedstawić je wykonawcy prac usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest.

Wyniki identyfikacji azbestu posiadane przez właściciela powinny być uwzględniane przy:

- sporządzaniu „Oceny...”,
- sporządzaniu informacji dla wójta, burmistrza, prezydenta miasta,
- zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek:

- dokonania zgłoszenia robót – na 30 dni przed rozpoczęciem prac właściwemu organowi nadzoru budowlanego - dotyczy to obiektów w których planuje się wykonanie wymiany pokrycia azbestowego,

- złożenie wniosku o pozwolenie na budowę, wraz z określonymi warunkami – dotyczy to obiektu w którym planuje się wykonać wymianę pokrycia azbestowego wraz z przebudową dachu. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających art. 31 ust. 3, pkt.2 oraz art. 36 ust. 1 pkt.1 i 4 ustawy – Prawo budowlane [Rozdz. 11.2., Lp. 60].

Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo-budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska [Rozdz. 11.2., Lp. 46] – odpowiedzialnością prawną. Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac – wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac. Prace w kontakcie z azbestem mogą być wykonywane wyłącznie przez osoby fizyczne lub prawne posiadające odpowiednie uprawnienia.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Po zakończeniu prac właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia obiektu z azbestu i przechowywać je przez okres co najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu [Rozdz. 11.2., Lp. 3].

PROCEDURA 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

3.5. Obowiązki wykonawcy prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest

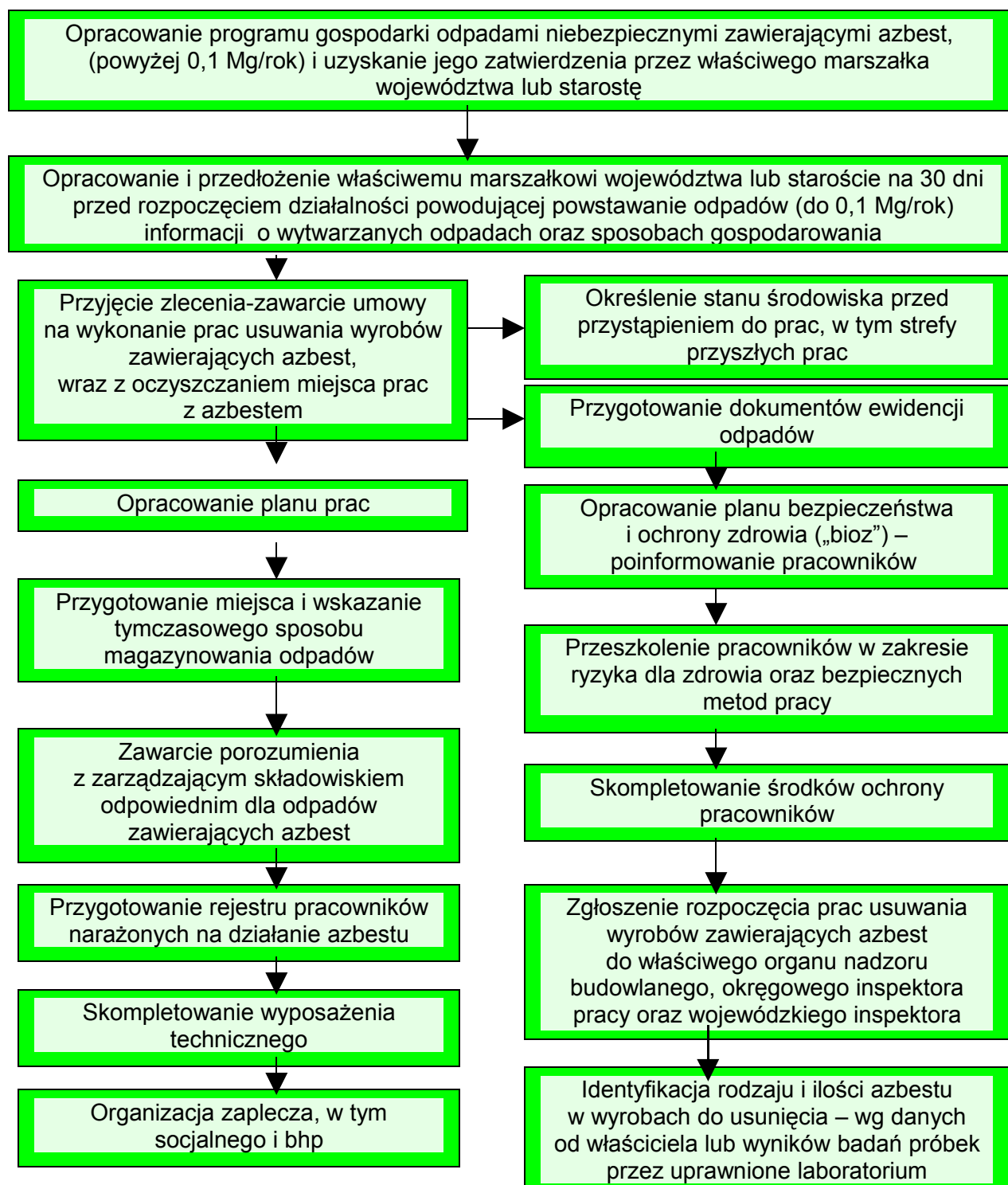
Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu (terenu) z instalacji azbestu.

PROCEDURA 3.

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczące przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

PROCEDURA 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, jest – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach [Rozdz. 11.2., Lp. 8]

art. 3 ust. 1 – „wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług, w zakresie budowy, rozbioru, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej”.

Z powyższej definicji wynika, że wytwórcą odpadów może być np. właściciel lub zarządzający, który we własnym zakresie wykonuje prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest i zleca do wykonania tylko część robót. W takim przypadku na nim też spoczywać będą wszystkie obowiązki wynikające z przepisów i procedur postępowania z odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach. Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, w ilości powyżej 100 kg rocznie, jest opracowanie programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi, w tym zawierającymi azbest i uzyskanie jego zatwierdzenia przez właściwego, ze względu na miejsce wytwarzania odpadów niebezpiecznych, marszałka województwa lub starostę.

Marszałek województwa zatwierdza programy gospodarki odpadami niebezpiecznymi dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a starosta dla pozostałych przedsięwzięć.

Celem prawidłowego przygotowania prac oraz zabezpieczenia pracowników konieczne jest identyfikacja rodzaju i ilości azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia. Identyfikacji można dokonać na podstawie stosownych informacji i dokumentów od właściciela obiektu lub na podstawie wyników badań dokonanych przez uprawnione laboratorium.

Do rozpoczęcia działalności powodującej powstawanie odpadów można przystąpić, jeżeli organ właściwy do przyjęcia informacji, w terminie 30 dni od dnia złożenia informacji nie wniesie sprzeciwu, w drodze decyzji. Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zatwierdzenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami, chyba że działalność taka nie wymaga zezwolenia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy, jak wyżej, konieczne jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać:

- określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,
- aktualną „Ocenę stanu...”,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, obejmujący m.in.:

- informacje dotyczącą przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określającą skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsca i czas wystąpienia, w tym ocenę ryzyka dla zdrowia,
- informacje o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,

- informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych, w tym:
  - a) określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia,
  - b) konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczającej przed skutkami zagrożeń,
  - c) zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby;
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca ma obowiązek zapoznania pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie dotyczącego bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac ma obowiązek przeszkolenia wszystkich osób pozostających w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace – w zakresie ryzyka dla zdrowia oraz bezpiecznych metod pracy z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami a także bezpieczeństwa i higieny takich prac. Szkolenie powinno być przeprowadzone przez upoważnioną do takiej działalności instytucję i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Wykonawca zobowiązany jest do zgłoszenia rozpoczęcia prac usuwania wyrobów zawierających azbest do właściwego organu nadzoru budowlanego, okręgowego inspektora pracy oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest zobowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu [Rozdz. 11.2., Lp. 36].

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku – w zależności od określenia stanu środowiska, dokonanego przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Wykonawca prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest obowiązuje do ustalenia niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza. Usuwanie wyrobów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ lub zawierających krokidolit powinno odbywać się pod stałym nadzorem technicznym, a prawidłowość prowadzenia tych prac potwierdza się wynikiem badania jakości powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej, obejmującej:

- urządzenia sanitarno-higieniczne z możliwością umycia się i natrysku po pracy w kontakcie z azbestem,
- pomieszczenia na szatnie czyste i brudne,
- pomieszczenia dla spożywania posiłków oraz regeneracji.

W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, a również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest – a także występującego stopnia narażenia na azbest – mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

Omawiana wyżej procedura obejmuje obowiązki przyszłego wykonawcy prac z azbestem dotyczące postępowania **przed rozpoczęciem** tych prac. Znajomość tych obowiązków przez pracowników organów samorządu terytorialnego jest niezbędna, gdyż organy te występują w imieniu społeczności danej gminy – powiatu – województwa. Społeczność ta powinna być odpowiednio chroniona przed narażeniem na azbest, mogącym mieć miejsce na skutek złego przygotowania prac, a następnie ich nieumiejętnego wykonywania.

Podstawowe obowiązki organów samorządu terytorialnego w układzie poszczególnych szczebli przedstawiają się następująco:

PROCEDURA 4.

Zakres procedury obejmuje działania od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu do środowiska, która może nastąpić w wyniku prowadzenia prac.

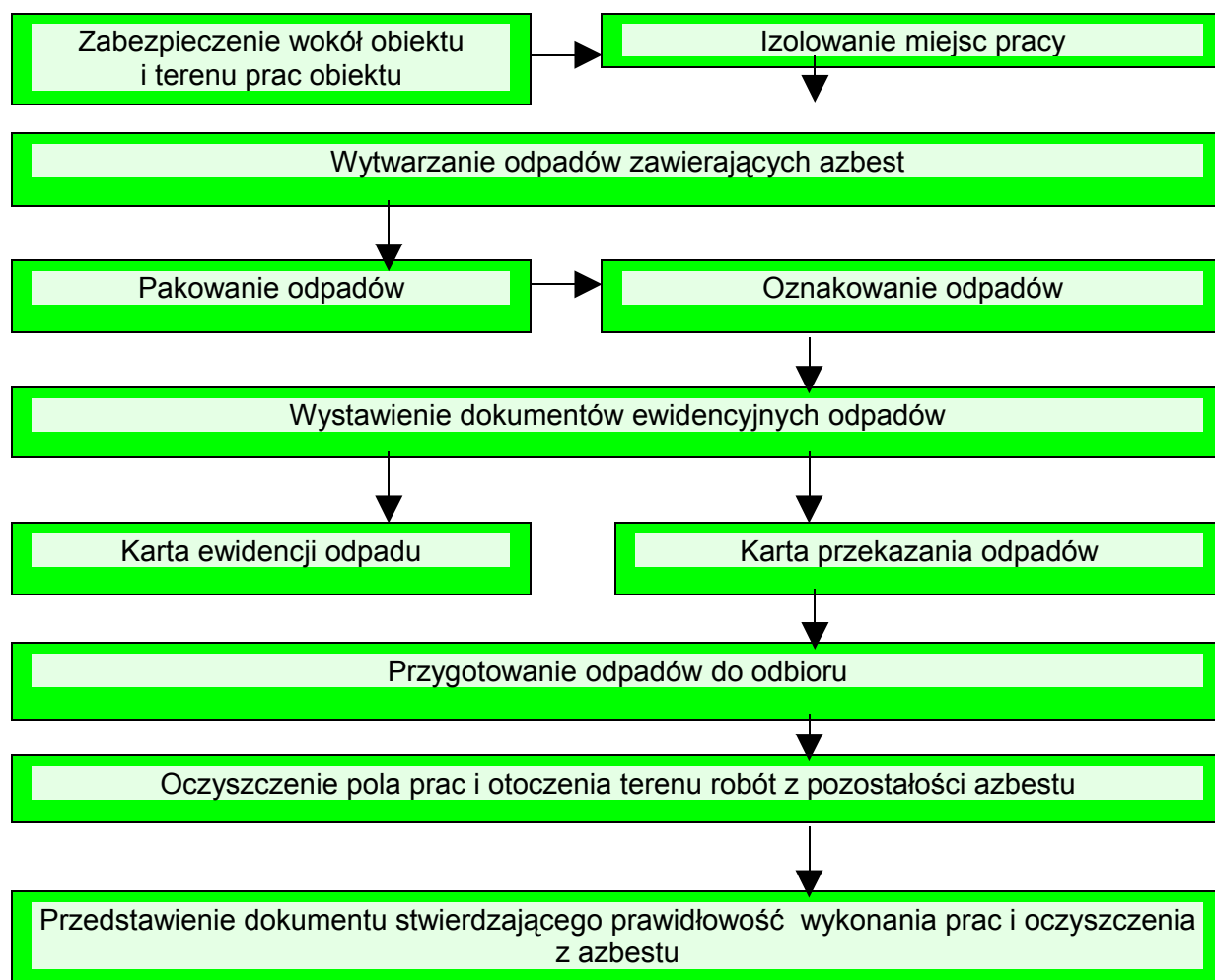
Ogrodzenie terenu powinno nastąpić z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 1 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi biało-czerwonymi i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem krokidolitem”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, do podłoża, a teren wokół, objęty kurtyną, powinien być wyłożony folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania dotyczące:

- nawilżania wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontażu całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajania wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenia kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania przekroczeń dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w miejscu pracy, w tym również z wyrobami zawierającymi krokydolit,
- składowania na tej samej zmianie roboczej, usuniętych odpadów zawierających azbest, po ich szczelnym opakowaniu – na miejscu tymczasowego magazynowania odpadów,
- codziennego starannego oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń – z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry HEPA lub na mokro. Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

P R O C E D U R A 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu (terenu) instalacji z azbestu.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000 kg/m^3 (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest, w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona, lub jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Należą do nich:

- komory dekontaminacyjne (śluzy) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między pomieszczeniem stanowiącym strefę prac, a innymi pomieszczeniami lub na zewnątrz obiektu.
- zaostrome rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej,
- inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie w którym prowadzone są prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia, środki zabezpieczające. Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folię z polietylenu, o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż

1000 kg/m³, a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folię. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywic syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Odpady wyrobów pozostających w kontakcie z azbestem (np. płyty lub maty z wełny mineralnej) o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³, powinny zostać szczelnie zapakowane w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczone w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelnie zamknięte. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nie ulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno być przy zastosowaniu sprzętu filtracyjno-wentylacyjnego z wysoko skutecznym filtrem lub na mokro. Wykonawca prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest ma obowiązek złożenia właścicielowi, użytkownikowi lub zarządcy obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza przeprowadzonego przez akredytowane laboratorium.

3.6. Zasady postępowania przy transporcie odpadów zawierających azbest

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres postępowania obejmuje działania począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady – aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów wydaje starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów.

Wniosek o zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do transportu, w przypadku gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- oznaczenie obszaru prowadzenia działalności,
- wskazanie sposobu i środków transportu odpadów,
- przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie transportu odpadów,
- przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez starostę właściwego ze względu na miejsce siedziby firmy, na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Zlecający usługę transportu odpadów jest obowiązany wskazać prowadzącemu taką działalność miejsce odbioru odpadów oraz posiadacza odpadów, do którego należy dostarczyć te odpady.

Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany dostarczyć te odpady do posiadacza, który został mu wskazany przez zlecającego usługę.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. w celu ich dalszego transportu odbywa się zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. [Rozdz. 11.2., Lp. 24] z zastosowaniem „Karty przekazania odpadu” oraz podstawowej charakterystyki odpadu – sporządzonej przez wytwórcę lub posiadacza odpadów [Rozdz. 11.2., Lp. 14]. Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany poświadczyć na karcie przekazania odpadów wystawionej przez posiadacza odpadów wykonanie usługi transportu pozostawiając sobie jeden egzemplarz karty.

Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów prowadzi także ilościową i jakościową ewidencję odpadów z wykorzystaniem karty przekazania odpadów. Dopuszcza się możliwość sporządzenia zbiorczej karty przekazania odpadu, obejmującej odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie 1 miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów temu samemu posiadaczowi odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

- posiadanie „Karty przekazania odpadu” z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
- usunięcie ze skrzyni ładunkowej pojazdu elementów mogących uszkodzić opakowanie odpadów,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowania literą „a” [Rozdz. 11.2., Lp. 3],
- sprawdzenie stabilności umocowania ładunku z odpadami w pojeździe.

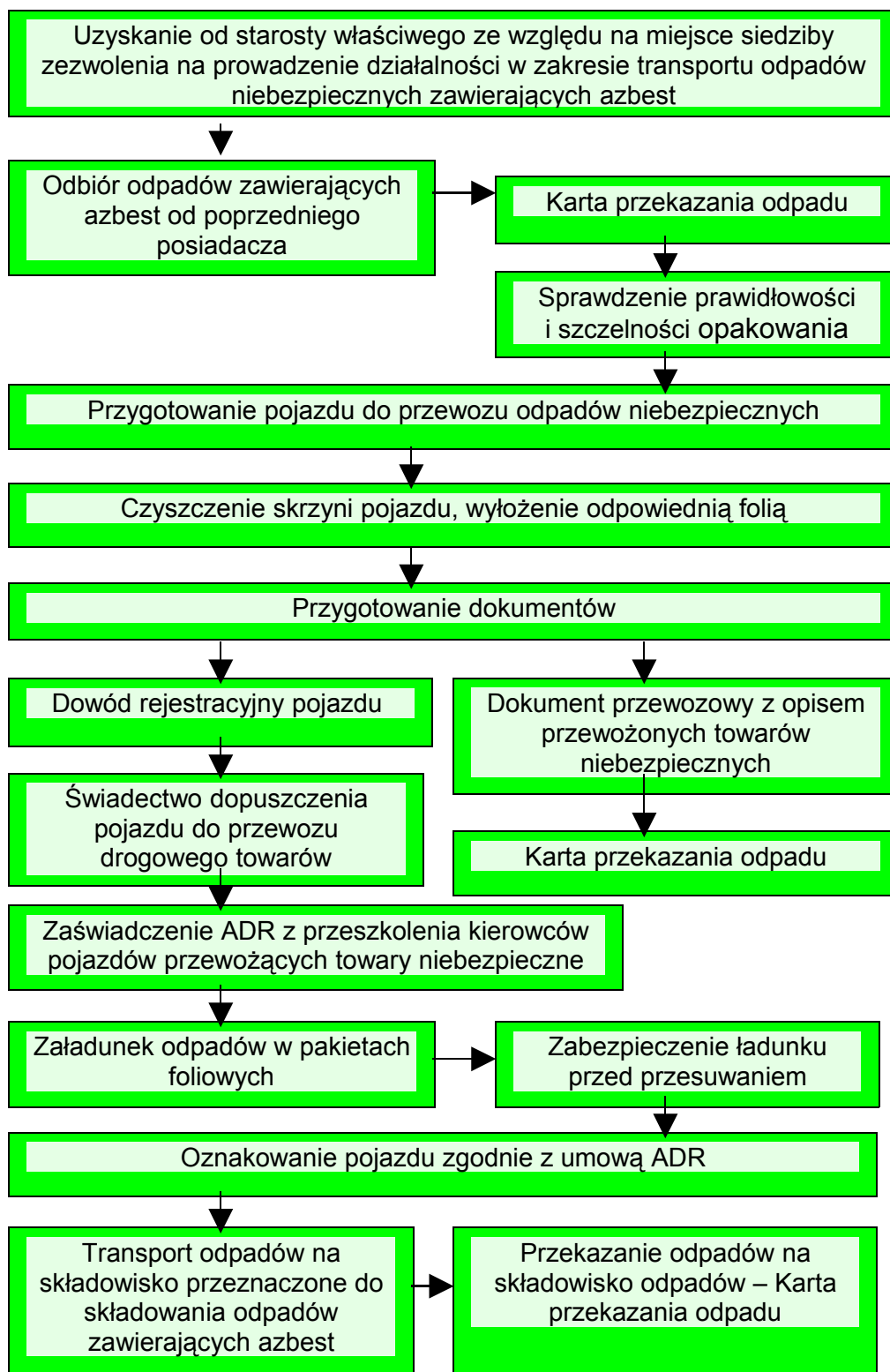
Przy przewozach towarów (w tym odpadów) niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR).

W Oświadczeniu Rządowym z dnia 23 marca 2007 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) [Rozdz. 11.2., Lp. 75] w załączniku A Dział 3.3 zawiera przepisy szczególne dotyczące niektórych materiałów lub przedmiotów, w tym azbestu.

Zgodnie z zapisem w pozycji 168 azbest, który jest związany lepiszczem naturalnym lub sztucznym (np. cementem) w sposób uniemożliwiający uwolnienie podczas przewozu włókien azbestu łatwych do wchłaniania drogą oddechową nie podlega przepisom ADR. Wyroby zawierające azbest, które nie spełniają powyższego warunku, nie podlegają przepisom ADR, jeżeli są zapakowane w taki sposób, że nie jest możliwa emisja włókien azbestu.

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą.

P R O C E D U R A 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Załadunek opakowanych odpadów (palet lub pakietów zawiniętych w folię, kontenerów jednorazowego użytku typu big-bag) do dokładnie oczyszczonej skrzyni ładunkowej pojazdu, a następnie ich rozładunek powinien odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika. Brak odpowiedniego oznakowania odpadów zawierających azbest lub uszkodzone opakowanie przy załadunku stanowią powód odmowy przyjęcia przesyłki odpadów. Pakiety z opadami powinny być ułożone i umocowane na samochodzie w sposób uniemożliwiający ich przesuwanie

się w czasie przewozu lub wypadnięcie z pojazdu, a cały ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

W razie stwierdzenia po wypadku pozostałości po przewożonych odpadach należy niezwłocznie je usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

3.7. Zasady składowania odpadów zawierających azbest

Jak już wspomniano jedyną ogólnie akceptowaną i stosowaną metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest składowanie.

Obecnie na terenie województwa opolskiego brak jest składowisk na których można deponować odpady zawierające azbest. Takie składowiska występują w sąsiednich województwach tj. w województwie śląskim i dolnośląskim.

Najbliższe składowiska przyjmujące odpady azbestowe:

- na terenie województwa śląskiego znajdują się cztery składowiska, przyjmujące odpady azbestowe:

- Sektor III na odpady azbestowe, wydzielony w ramach składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Knurowie, przy ul. Szybowej 44 (wolna pojemność składowiska – 239 090 m³). Zarządcą składowiska jest PPHU „KOMART” Sp. z o. o. ul. Szpitalna 7, 44-194 Knurów.
- Składowisko odpadów komunalnych Świętochłowice – teren po eksploatacji hałdy Huty „Florian” (wolna pojemność składowiska – 18 000 m³). Zarządcą składowiska jest Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Łagiewnicka 76, 41-608 Świętochłowice.
- Kwatera X na odpady azbestowe w ramach składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Dąbrowie Górniczej (wolna pojemność składowiska – 358 m³). Zarządcą składowiska jest Koksownia „Przyjaźń” Sp. z o.o. ul. Koksownicza 1 Dąbrowa Górnicza.
- Składowisko odpadów azbestowych na terenie Oczyszczalni Ścieków Deszczowo – Przemysłowych Huty Katowice, Dąbrowa Górnicza. Zarządcą składowiska jest ARCELOR MITTAL POLAND S.A. Oddział w Dąbrowie Górniczej, ul. J. Piłsudskiego 92, 41-308 Dąbrowa Górnicza.
- Wydzielona kwatera na odpady zawierające azbest w ramach sektora III składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Jastrzębiu Zdroju. Zarządcą składowiska jest Cofinco-Poland Sp. z o.o. ul. Górnicza 29, 40-956 Katowice.

- na terenie województwa dolnośląskiego znajdują się cztery składowiska, przyjmujące odpady azbestowe:

- Składowisko Odpadów Przemysłowych ul. Górnicza 1, 58-303 Wałbrzych. Zarządcą składowiska jest „Mo-Bruk”, Korzenna 214, 33-322 Korzenna (wolna pojemność składowiska – 43 102 m³).
- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebczu (gm. Polkowice). Zarządcą składowiska jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o. ul. Dąbrowskiego 2, 59-100 Polkowice. (wolna pojemność składowiska – 1 240 m³).
- Składowisko odpadów w Marcinowie (gm. Trzebnica). Zarządcą składowiska jest Zakład Gospodarki Komunalnej w Trzebnicy ul. Piłsudskiego 1, 55-100 Trzebnica (wolna pojemność składowiska – 6 000 m³).

- Teren KGHM „Polska Miedź” w Lubinie - Oddział Huta Miedzi Głogów ul. Żukowicka 1, 67-200 Głogów. Zarządcą składowiska jest KGHM „Polska Miedź” S.A. w Lubinie - Oddział Huta Miedzi Głogów.

4. ZADANIA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ZAKRESIE USUWANIA AZBESTU

4.1. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”

W dniu 14 lipca 2009 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pn. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. W dniu 15 marca 2010 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą "Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032".

Główne cele Programu to:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju;
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele Programu będą realizowane sukcesywnie aż do 2032 r., w którym zakładane jest oczyszczenie kraju z azbestu.

Szacuje się, że na terenie kraju w 2008r. znajdowało się ok. 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest (w latach 2003-2008 usunięto ok. 1 mln ton). Przyjmuje się, iż następujące ilości odpadów zawierających azbest zostaną wycofane z użytkowania w kolejnych latach:

- w latach 2009–2012 około 28 % odpadów (4 mln ton),
- w latach 2013–2022 około 35 % odpadów (5,1 mln ton),
- w latach 2023–2032 około 37 % odpadów (5,4 mln ton).

Program tworzy nowe możliwości, m.in.:

1. składowanie odpadów azbestowych na składowiskach podziemnych,
2. wdrażanie nowych technologii umożliwiających unicestwienie włókien azbestu,
3. pozostawianie w ziemi – w dopuszczonych prawem przypadkach – wyrobów azbestowych wycofanych z użytkowania.

Ponadto Program przewiduje:

- do 2012 r. przeprowadzenie pełnej i rzetelnej inwentaryzacji oraz ustalenie rozmieszczenia terytorialnego azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- utworzenie i uruchomienie elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej do monitoringu usuwania wyrobów zawierających azbest,
- podjęcie prac legislacyjnych umożliwiających egzekwowanie obowiązków nałożonych na podmioty fizyczne i prawne oraz zasilanie danymi elektronicznego systemu monitorowania realizacji Programu,
- zwiększenie zaangażowania administracji samorządowej, szczególnie gmin.
-

4.2. Zadania samorządu gminnego

Do zadań samorządu gminnego należą:

- gromadzeniu przez Wójta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.pl,
- przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami,
- współorganizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości,
- organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w *Programie*,
- inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
- współpraca z Marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest,
- współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest,
- współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację *Programu*,
- współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

5. HARMONOGRAM REALIZACJI „PROGRAMU USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA”

Proces usuwania wyrobów zawierających azbest, zgodnie z zapisami krajowego programu, powinien być zakończony 31 grudnia 2032 r. Wynika to z bardzo dużej ilości tych wyrobów oraz wysokości potrzebnych środków finansowych.

Poniżej w tabeli zestawiono konieczne do realizacji zadania związane z likwidacją odpadów zawierających azbest na terenie Gminy Wiejskiej Turawa oraz zaproponowano okresy ich wykonania (harmonogram).

Poszczególne zadania likwidacji wyrobów zawierających azbest.

Nr zadania	Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Przypuszczalny okres realizacji
1.	Opracowanie aktualizacji „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa”	Wójt Gminy Turawa	2015-2032
2.	Działalność informacyjna i edukacyjna skierowana do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków, budowli i instalacji zawierających azbest: a. przygotowanie ulotek informacyjnych o szkodliwości azbestu i o obowiązkach związanych z koniecznością jego usuwania, b. przygotowanie stałej informacji, na stronach internetowych, poświęconej tematyce azbestu, c. okresowe publikacje w prasie lokalnej dotyczące tematyki.		2011 - 2032
3.	Wprowadzanie do bazy azbestowej danych związanych z likwidacją pokryć azbestowych.		na bieżąco
4.	Przekazywanie informacji mieszkańcom gminy o możliwościach pozyskania dofinansowania na likwidację pokryć azbestowych.		na bieżąco
5.	Założenie i prowadzenie rejestru wniosków i ich realizacja zgodnie z zachowaniem pilności stanu wyrobów zawierających azbest.		2011 - 2032
6.	Zorganizowanie akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy, na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym przy założeniu że gmina będzie posiadała środki finansowe na te zadania	Uprawnione firmy, Wójt Gminy Turawa	2012 - 2032
7.	Aktualizacja inwentaryzacji wyrobów azbestowych, z wykorzystaniem Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest (wojewódzka baza danych o wyrobach i odpadach zawierających WBDA).	Wójt Gminy Turawa	2013-2032

6. OSZACOWANIE KOSZTÓW USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA

Pod pojęciem „usuwanie” rozumie się w tym przypadku: demontaż, transport oraz składowanie. Te trzy etapy likwidacji wyrobów zawierających azbest są przedmiotem określenia kosztów jednostkowych dla podejmujących działania związane z usuwaniem azbestu.

Usuwanie wyrobów zawierających azbest jest kosztownym przedsięwzięciem i w przypadku finansowania zadań przez gminę związanych z wywozem azbestu z terenu gminy są to bardzo wysokie koszty. Dla oszacowania prawdopodobnych kosztów przedsięwzięcia, polegającego na demontażu, transporcie oraz składowaniu wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa, przyjęto według danych z 2011 r., koszt usunięcia 1 m² w wysokości 20 zł brutto. Jest to średni koszt na który składa się:

- cena demontażu, zapakowania 1m² płyty;
- transport 1m² płyty;
- unieszkodliwianie na składowisku 1m² płyty.

Koszt ten został uwzględniony w Programie po przeprowadzeniu analizy rynku firm i przedsiębiorstw, zajmujących się usuwaniem, utylizacją, transportem i zabezpieczaniem wyrobów zawierających azbest. Koszty zabezpieczania wyrobów (malowania) są porównywalne z ich usuwaniem.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji obiektów zlokalizowanych na terenie Gminy Wiejskiej Turawa (stan na 31.08.2011 r.), określono ilość wyrobów zawierających azbest.

Ilość wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Wiejskiej Turawa

Miejscowość	Ilość [m ²]	Ciężar [Mg]	Koszt usunięcia [zł.]
Bierdzany	2 964	32,604	59 280
Kadłub Turawski	1 557	17,127	31 140
Kotórz Mały	1 897	20,867	37 940
Kotórz Wielki	671	7,381	13 420
Ligota Turawska	4 537	49,907	90 740
Osowiec	758	8,338	15 160
Osowiec Trzęsina	249	2,739	4 980
Rzędów	2 213	24,343	44 260
Turawa	1 810	19,910	36 200

Miejscowość	Ilość [m ²]	Ciężar [Mg]	Koszt usunięcia [zł.]
Turawa Marszałki	2 512	27,632	50 240
Węgry	3 143	34,573	62 860
Zakrzów Turawski	1 817	19,987	36 340
Zawada	4 818	52,998	96 360
Tereny rekreacyjne – Jezior Turawskich	1 427	15,697	28 540
RAZEM GMINA TURAWA	30 373	334,103	607 460

Właściciele obiektów posiadających wyroby azbestowe powinni również wykonać przegląd techniczny tych wyrobów jako „Ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Wzór formularza „Oceny...” zawarty jest w załączniku nr 1.

Ocenę wykonuje się poprzez wizualną ocenę stanu technicznego wyrobów azbestowych pod względem: sposobu zastosowania azbestu, rodzaju azbestu, struktury powierzchni, stanu zewnętrznego wyrobu, możliwości uszkodzenia powierzchni wyrobu w wyniku oddziaływań atmosferycznych lub mechanicznych i usytuowania wyrobu.

Przewidywany całkowity koszt usunięcia azbestu z terenu Gminy Wiejskiej Turawa wyniesie około 607 460 zł, co przy założeniu okresu 22 lat (lata 2011-2032), daje około 27 611 zł/rok.

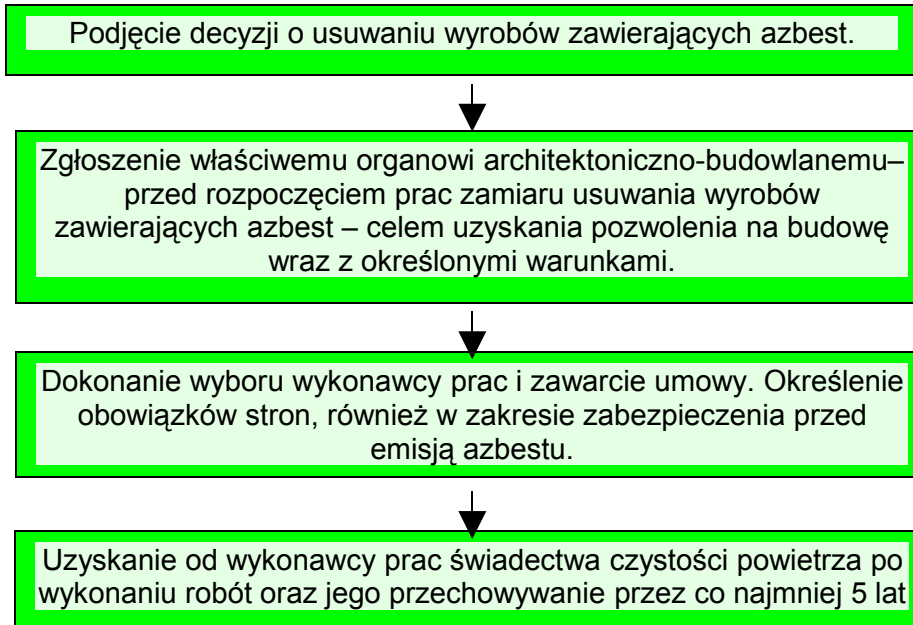
PROCEDURA 6 - usuwanie azbestu przez osoby prywatne

Zakres obowiązków obejmuje okres od podjęcia decyzji o usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac oraz złożenia wniosku o dofinansowanie do Urzędu Gminy.

Właściciel budynku z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę (remont, rozbiórka), wraz z określonymi warunkami. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających z art. 30, ust. 7 ustawy – Prawo budowlane. Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo-budowlanych skutkuje – na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska – odpowiedzialnością prawną. Po dopełnieniu obowiązków formalno-prawnych, właściciel dokonuje wyboru wykonawcy prac - wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac. Na końcu właściciel powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia z azbestu, a następnie przechowywać je przez okres co najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu.

Po zakończeniu prac właściciel obiektu składa stosowne dokumenty tj.: informacje o zakończeniu prac i wnioski o uzyskanie dofinansowania z Urzędu Gminy za poniesione koszty za demontaż azbestu z budynku, transport oraz jego utylizację.

P R O C E D U R A 6. Obowiązki i postępowanie właścicieli budynków przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest .

7. MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA ŚRODKÓW FINANSOWYCH NA DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z USUWANIEM AZBESTU Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA ORAZ SKŁADOWANIEM ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

W poszczególnych województwach instrumenty finansowe wspierające bezpieczne eliminowanie z użytkowania wyrobów azbestowych oferowane są przez:

- Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Bank Ochrony Środowiska S.A. (BOS) we współpracy z WFOŚiGW,
- Regionalne Programy Operacyjne dla poszczególnych województw,
- Urząd Gminy.

Poszczególne **Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej** oferują wsparcie dofinansowania bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest zgodnie z uchwalanymi każdego roku priorytetami działalności. Forma i zakres wsparcia, a także uprawnieni do ubiegania się o dofinansowanie różnią się w zależności od obowiązujących zasad w każdym z wojewódzkich funduszy.

BOŚ udziela kredytów pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa na podstawie umowy cywilnoprawnej określającej warunki dofinansowania podmiotom, które udokumentowały wymierny efekt ekologiczno-rzeczowy oraz posiadają zdolność do zaciągania zobowiązań finansowych, a także ustanowiono odpowiednie formy zabezpieczenia spłaty kredytu.

Wsparcie oferowane w ramach RPO objęte jest przepisami o pomocy publicznej. W przypadku projektów objętych pomocą de minimis, maksymalnie do 85 % wydatków kwalifikowalnych, z zastrzeżeniem reguł wskazanych w *Rozporządzeniu* Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia

2 października 2007 r. w sprawie udzielania pomocy de minimis w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Projekty wybierane są w trybie indywidualnym lub trybie konkursowym. Tryb indywidualny wskazuje na projekty kluczowe przyjęte w wykazie indywidualnych projektów kluczowych dla poszczególnych Regionalnych Programów Operacyjnych. W trybie konkursowym możliwe są konkursy zamknięte lub otwarte. W ramach konkursów zamkniętych daty otwarcia i zamknięcia naboru wniosków (okres przyjmowania wniosków) zostają określone w ogłoszeniu o konkursie, a w konkursach otwartych nabór wniosków i ich ocena prowadzone są w sposób ciągły, do wyczerpania określonego limitu środków lub zamknięcia konkursu uzasadnionego odpowiednią decyzją.

Lista wydatków kwalifikowanych w ramach działań jest określona w dokumentach Regionalnych Programów Operacyjnych, Uszczegółowienie/ Szczegółowy opis RPO są zgodne z wytycznymi i podręcznikami dotyczącymi kwalifikowania wydatków. Pozostają one w zgodności z Krajowymi wytycznymi dotyczącymi kwalifikowania wydatków w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w okresie programowania 2007-2013.

Od 21 grudnia 2010 roku zgodnie z Ustawą z dnia 29 października 2010 roku o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 229 poz. 1498) możliwe jest finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji związanych z działaniami w ochronie środowiska z budżetu gminy:

1. podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych, w szczególności:
  - osób fizycznych,
  - wspólnot mieszkaniowych,
  - osób prawnych,
  - przedsiębiorców;
2. jednostek sektora finansów publicznych będących gminnymi lub powiatowymi osobami prawnymi.

Zasady udzielania dotacji celowej na działania związane m.in. z usuwaniem wyrobów zawierających azbest określa Rada Gminy w drodze uchwały.

Udzielenie dotacji celowej, udzielane będzie na podstawie umowy zawartej przez gminę z podmiotami wymienionymi powyżej.

Województwo opolskie

Instrumenty oferowane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu

ul. Krakowska 53, 45-018 Opole

tel. (077) 45-37-611, faks (077) 45-37-611 wew. 119

e-mail: sekretariat@wfosigw.opole.pl

www.wfosigw.opole.pl

W ramach działania 3.7. *Gospodarka odpadami* przewidziano m.in. wspieranie działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest.

Beneficjenci

Beneficjentami wsparcia w ramach dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest przez Wojewódzki Fundusz w Opolu mogą być:

1. osoby fizyczne,
2. osoby prawne.

Koszty kwalifikowane

W ramach zadań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest dofinansowywane są koszty demontażu pokrycia lub wyrobów zawierających azbest, transportu odpadów niebezpiecznych z miejsca rozbiórki do miejsca unieszkodliwienia poprzez składowanie oraz koszty unieszkodliwienia poprzez składowanie odpadów niebezpiecznych na składowisku poniesione po 1 stycznia 2008 r.

Forma wsparcia

Fundusz oferuje wsparcie dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest w formie dotacji. Dotacja może być udzielona na zadania związane z usuwaniem azbestu niezależnie od charakteru i przeznaczenia obiektu, jak i bez względu na formę prawną wnioskodawcy. Dotacją mogą być objęte obiekty, dla których właściciel, zarządca lub użytkownik sporządził i złożył marszałkowi województwa lub odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta *Informacje o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania*.

Warunki dofinansowania

Zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest są dofinansowywane pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa, tj. przez firmę posiadającą pozwolenie na wytwarzanie i gospodarowanie odpadami azbestowymi.

Dotacja może wynosić do 60% kosztów kwalifikowanych netto, jednak nie więcej niż 1 000 zł/Mg usuniętych odpadów azbestowych. Dla oszacowania wysokości dotacji przyjmowane jest, że średnia masa 1 m² płyt azbestowo-cementowych wynosi 11 kg. Dotacja do jednego obiektu budowlanego (rozumianego jako obiekt wolnostojący) nie może być wyższa niż 5 000 zł.

Dotacją mogą być objęte obiekty, z których po wykorzystaniu dotacji, zostanie usunięte całe pokrycie i wszystkie wyroby zawierające azbest. Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości może złożyć w roku kalendarzowym jeden wniosek o dotację, także w przypadku, gdy podmiot składający wniosek jest właścicielem kilku nieruchomości. Ponadto dotacją objęta jest ilość azbestu wykazana w *Informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania*.

Podstawa obliczenia należnej dotacji jest ilość wyrobów zawierających azbest wykazana w *Karcie przekazania odpadu* przekazana do unieszkodliwienia poprzez składowanie.

Podstawa wypłaty dotacji jest umowa dotacji oraz faktura VAT wystawiona przez firmę posiadającą stosowne zezwolenie lub decyzję zatwierdzającą program gospodarki odpadami niebezpiecznymi. Wnioskodawca zobowiązany jest do złożenia w Funduszu, przed terminem wypłaty dotacji, oświadczenia wykonawcy o prawidłowym wykonaniu prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

Termin i miejsce złożenia wniosku

Aktualną wersję wniosku o przyznanie dotacji ze środków WFOSiGW w Opolu na zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest oraz wykaz dokumentów niezbędnych do załączenia do wniosku można otrzymać w oddziale Funduszu oraz na stronie internetowej Funduszu.

Z wnioskiem o udzielenie dotacji należy wystąpić przed rozpoczęciem prac. Wniosek należy złożyć w siedzibie Funduszu nie później niż 4 miesiące od daty wystawienia faktury. Dotacje będą udzielane do czasu wyczerpania środków przewidzianych w rocznym *Planie działalności WFOSiGW w Opolu*.

- Instrumenty oferowane przez Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Opolskiego

Institucją Zarządzającą RPO Województwa Opolskiego na lata 2007-2013 Zarząd Województwa Opolskiego poprzez Departament Koordynacji Programów Operacyjnych w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Opolskiego w Opolu

ul. Ostrówek 5-7, 45-082 Opole

tel. (077) 541-65-65, (077) 541-65-66, fax (077) 541-65-67

www.rpo.opolskie.pl/rpo/

e-mail: dpo@umwo.opole.pl

W RPO dla Województwa Opolskiego nie jest przewidziana możliwość dofinansowania projektów, których przedmiotem jest wyłącznie usuwanie wyrobów zawierających azbest.

Gmina

Od 21 grudnia 2010 r. zgodnie z Ustawą z dnia 29 października 2010 roku o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska/Dz. U. Nr 229 poz. 1498/ możliwe jest finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji związanych z działaniami w ochronie środowiska z budżetu gminy:

2. podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych, w szczególności:

- osób fizycznych,
- wspólnot mieszkaniowych,
- osób prawnych,
- przedsiębiorców;

2. jednostek sektora finansów publicznych będących gminnymi lub powiatowymi osobami prawnymi.

Zasady udzielania dotacji celowej na działania związane m.in. z usuwaniem wyrobów zawierających azbest określa Rada Gminy w drodze uchwały.

Udzielenie dotacji celowej, udzielane będzie na podstawie umowy zawartej przez gminę z podmiotami wymienionymi powyżej.

- Instrumenty oferowane przez Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Opolskiego

W RPO dla Województwa Opolskiego nie jest przewidziana możliwość dofinansowania projektów, których przedmiotem jest wyłącznie usuwanie wyrobów zawierających azbest.

8. SPOSÓB MONITORINGU I OCENY WDRAŻANIA PROGRAMU

W „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” przedstawiono koncepcję zarządzania „Programami ..” na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Interdyscyplinarność „Programu...” powoduje konieczność koordynacji wszystkich jednostek i instytucji przedmiotowo odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań lub pośrednio biorących udział w ich realizacji.

Do głównych zadań związanych z realizacją „Programu...” na szczeblu lokalnym należy:

- 1) gromadzenie przez Wójta gminy informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.pl;
- 2) przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest;
- 3) organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm;
- 4) organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w *Programie*;
- 5) inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- 6) współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest,

w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;

7) współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;

8) współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację *Programu*;

9) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

Zestawienie wskaźników rocznej oceny realizacji zadań

1. Ilość wycofanych z użytkowania wyrobów zawierających azbest – [Mg]

2. Ilość i wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji oraz oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest i ich lokalizacji na terenie gminy – [m², Mg]

3. Aktualizacja wojewódzkiej bazy danych wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA) zamieszczonej na stronie www.bazaazbestowa.pl, przygotowanej i prowadzonej na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, zawierającej zbiór informacji o wyrobach zawierających azbest.

9. PODSUMOWANIE

Pomimo wprowadzenia zakazu stosowania azbestu w nowych budynkach i technologiach będzie on elementem struktury wielu obiektów jako materiał wbudowany jeszcze przez kilkadziesiąt lat.

Bardzo ważne jest zastosowanie się właścicieli i zarządców obiektów budowlanych do obowiązku prowadzenia okresowych kontroli i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywania właściwym jednostkom danych o ilości, stanie i miejscu występowania azbestu. Pozwoli to na uzyskanie pełnej wiedzy na ten temat i podejmowanie przez jednostki samorządowe skutecznych działań mających na celu pomoc właścicielom obiektów w usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu. Istotna jest również świadomość przedsiębiorców wykonujących prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Wykonywanie tych prac wyłącznie przez wyspecjalizowane i uprawnione w tym zakresie firmy, pozwoli zminimalizować zagrożenie wynikające z nieprawidłowego ich prowadzenia. Z tego względu jednym z głównych celów niniejszego programu jest przybliżenie jak najszerszym kręgom społeczeństwa problematyki bezpiecznej eksploatacji i usuwania wyrobów zawierających azbest.

W „Programie...” zawarto informacje dotyczące właściwości azbestu, jak również określono harmonogram zadań do realizacji, szacując ich koszt w rozbiciu na lata.

Przedstawiono również szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Wiejskiej Turawa oraz szacunkowe koszty związane z demontażem i ich utylizacją. Dane te wskazują jednoznacznie na konieczność przeprowadzenia dalszej inwentaryzacji na terenie poszczególnych miejscowości wyrobów zawierających azbest.

W opracowaniu wskazano również możliwości pozyskania środków z różnych źródeł do finansowania akcji likwidacji wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wiejskiej Turawa.

Przewiduje się, że w przypadku pozyskania funduszy unijnych na likwidację azbestu w następnych latach, gmina będzie otrzymywać coraz więcej zgłoszeń o miejscach występowania azbestu, co przyczyni się do lepszej wiedzy na temat ilości azbestu. Pozwoli to lepiej poznać potrzeby w tym zakresie, precyzyjniej planować środki niezbędne do wydania na ten cel oraz stopniowo wyeliminować wyroby azbestowe, co jest celem programu.

10. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Azbest jest nazwą handlową i odnosi się do sześciu minerałów włóknistych z grupy serpentynów (chryzotyl) i amfiboli (krokidolit, amosyt, termolit, aktynolit i antofilit). Minerale te źle przewodzą ciepło i są względnie odporne na działanie czynników chemicznych.

Materiały zawierające azbest należą do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla zdrowia ludzi i z tego powodu powinny podlegać sukcesywnej eliminacji. Odpady zawierające azbest należą do odpadów niebezpiecznych.

Azbest - z uwagi na swoje niewątpliwe zalety, jak odporność na wysokie temperatury, na działanie mrozu, na działanie kwasów, elastyczność, dobre właściwości mechaniczne i małe przewodnictwo cieplne - stosowany był przede wszystkim do produkcji wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych i elewacyjnych, a także, w mniejszych ilościach do produkcji rur, rozmaitych kształtek do kanałów wentylacyjnych, instalacyjnych i innych.

Bardzo ważnym problemem ze względu na zdrowie ludzi i stan środowiska – jest sukcesywne usuwanie zużytych wyrobów zawierających azbest. Groźne dla zdrowia są włókna respirabilne, wystarczająco drobne by przeniknąć głęboko do płuc. Włókna powstają na skutek działania mechanicznego (np. gdy płyty azbestowe są łamane lub poddane jakiegokolwiek obróbce mechanicznej lub ścieraniu).

Chorobotwórcze działanie azbestu występuje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu (oznacza to, że dopóki włókna nie są uwolnione do powietrza nie stanowią zagrożenia dla zdrowia). Narażenie zawodowe na pył azbestu może być przyczyną chorób układu oddechowego tj.: pylicy azbestowej (azbestozy), łagodnych zmian opłucnowych oraz raka płuc.

Szczególne zasady postępowania z odpadami zawierającymi azbest reguluje szereg przepisów m.in.:

1. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.)
3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.)
4. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251, z późn. zm.)
5. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671, z późn. zm.)

oraz związane z nimi rozporządzenia wykonawcze.

15 marca 2010 r. Rada Ministrów przyjęła "Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032". Uwzględniając żywotność wyrobów cementowo azbestowych - program zakłada realizację usuwania tych wyrobów z budynków i budowli do 2032 r.

Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji obiektów zlokalizowanych na terenie Gminy Wiejskiej Turawa, określono że na terenie gminy występuje:

- ok. **30 373 m²** wyrobów azbestowych, czyli **334,101 Mg**,

Przewidywany całkowity koszt usunięcia azbestu z terenu Gminy Wiejskiej Turawa wyniesie około **607 460 zł.**, co przy założeniu okresu 22 lat (lata 2011-2032), daje około **27 611 zł/rok.**

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu dofinansowuje zadania z zakresu usuwania azbestu pod warunkiem prowadzenia prac zgodnie z wymogami prawa, tj. przez firmę posiadającą pozwolenie na wytwarzanie i gospodarowanie odpadami zawierającymi azbest .

Osoby prawne w chwili obecnej mogą starać się o pożyczki niskoprocentowe (ok. 3%) w Banku Ochrony Środowiska.

Od 21 grudnia 2010 roku zgodnie z Ustawą z dnia 29 października 2010 roku o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska /Dz.U. Nr 229 poz. 1498/ możliwe będzie finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji związanych z działaniami w ochronie środowiska ze środków budżetu gminy. M.in. osoby fizyczne będą mogły starać się o dofinansowanie z Urzędu Gminy kosztów związanych z likwidacją pokryć azbestowych (pod warunkiem przyjęcia przez Radę Gminy uchwały dotyczącej dofinansowania działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest).

11. LITERATURA

1. Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032, uchwalony przez Radę Ministrów w dniu 14 lipca 2009 r., zmieniony uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r.
2. „Szkodliwe oddziaływanie azbestu na zdrowie ludzi”, Neonil Szeszenia-Dąbrowska, Instytut Medycyny Pracy w Łodzi
3. „Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest” opracowany przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003, zaktualizowany w/g stanu prawnego na dzień 30 września 2010 r.
4. Poradnik „Finansowanie usuwania azbestu ze środków krajowych i unijnych w latach 2009-2013” opracowany przez Ministerstwo Gospodarki, 2009 r.
5. Poradnik dla użytkowników wyrobów azbestowych opracowany przez Ministerstwo Gospodarki, 2009 r.
6. Szkoła „Azbest – bezpieczne postępowania” Bezpieczne postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest – pod redakcją Jerzego Dyczka, 21-22 wrzesień 2007 AGH Kraków

12. ZAŁĄCZNIKI

Spis załączników:

Załącznik nr 1 - Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Załącznik nr 2 - Informacja o wyrobach zawierających azbest

Załącznik nr 3 - Wzór "Karty Ewidencji Odpadu"

Załącznik nr 4 - Wzór "Karty Przekazania Odpadu"

Załącznik nr 5 - Zgłoszenie przystąpienia do prac polegających na zabezpieczeniu / usunięciu* wyrobów zawierających azbest

Załącznik nr 6 - Nazwy wyrobów azbestowych i kody odpowiadających im odpadów wraz z przelicznikami

Załącznik nr 1

OCENA

stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Miejsce/ obiekt/ urządzenie budowlane /instalacja przemysłowa:

.....
Adres miejsca/ obiektu/ urządzenia budowlanego/ instalacji przemysłowej:

.....
Pomieszczenie: .....

Rodzaj/nazwa wyrobu ¹⁾ .....

Ilość wyrobów (m², tony) ²⁾ .....

Grupa / Nr	Wyrób – rodzaj	Ocena	Przyjęta punktacja
I.	Sposób zastosowania azbestu		
1.	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)		30
2.	Tynk zawierający azbest		30
3.	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1.000 kg/m ³)		25
4.	Pozostałe wyroby z azbestem		10
II.	Rodzaj azbestu		
5.	Azbest chryzotylowy		5
6.	Inny azbest (np. krokidolit)		15
III.	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
7.	Rozluźniona (naruszona) struktura włókien		30
8.	Mocna struktura włókien, lecz bez albo niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej		10
9.	Pomalowana i nieuszkodzona powłoka zewnętrzna		0
IV.	Stan zewnętrzny wyrobu z azbestem		
10.	Duże uszkodzenia		30 ³⁾
11.	Małe uszkodzenia		10 ⁴⁾
12.	Brak		0
V.	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
13.	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac		15
14.	Wyrób przez bezpośrednią dostępność narażony na uszkodzenia (do wysokości 2 m)		10
15.	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne		10
16.	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania		10
17.	Wyrób narażony na działanie czynników atmosferycznych (na zewnątrz obiektu)		10

18.	Wyrób znajduje się w zasięgu silnych ruchów powietrza		10
19.	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne		0
VI.	Wykorzystanie pomieszczenia		
20.	Regularnie przez dzieci, młodzież lub sportowców		35
21.	Trwale lub częste przebywanie w pomieszczeniach innych osób		30
22.	Czasowo wykorzystywane pomieszczenie		20
23.	Rzadko wykorzystywane pomieszczenie		10
VII.	Usytuowanie wyrobu		
24.	Bezpośrednio w pomieszczeniu		30
25.	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem		25
26.	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)		25
27.	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym		10

Suma punktów oceny .....

Stopień pilności I
(wymiana lub naprawa wymagana bezwzględnie)

65 i więcej punktów

Stopień pilności II
(ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku)

powyżej 35 do 60 punktów

Stopień pilności III
(ponowna ocena w terminie do 5 lat)

do 35 punktów

UWAGA: podkreślić należy tylko jedną pozycję w grupie, jeśli wystąpi więcej niż jedna, podkreślić należy najwyższą punktację. Zsumować ilość punktów, ustalić ocenę końcową i stopień pilności.

.....
Oceniający nazwisko i imię

.....
Właściciel / Zarządca

.....
Adres

data .....

- 1) Według klasyfikacji wyrobów przyjętych w sprawozdaniu rocznym - załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876).
- 2) Zgodnie z inwentaryzacją i sprawozdaniem rocznym - § 7 wymienionego w odnośniku 1 rozporządzenia.
- 3) Duże uszkodzenia - widoczne pęknięcia lub ubytki na powierzchni równej lub większej niż 3 % powierzchni wyrobu.
- 4) Małe uszkodzenia - brak widocznych pęknięć, a ubytki na powierzchni mniejszej niż 3 % powierzchni wyrobu.

Załącznik nr 2

Informacja o wyrobach zawierających azbest ¹⁾

1. Nazwa miejsca/ urzędu/instalacji, adres²⁾
.....
  2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest- imię i nazwisko lub nazwa i adres
.....
  3. Rodzaj zabudowy ³⁾.....
  4. Numer działki ewidencyjnej ⁴⁾ .....
  5. Numer obrębu ewidencyjnego⁴⁾.....
  6. Nazwa, rodzaj wyrobu⁵⁾
.....
Ilość posiadanych wyrobów (m², tony)³⁾
.....
  7. Stopień pilności⁷⁾.....
  8. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów⁸⁾
    - a) Nazwa i numer dokumentu .....
    - b) Data ostatniej aktualizacji.....
  9. Przewidywany termin usunięcia wyrobów:.....
  10. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia⁶⁾
.....
- Data .....

.....
Podpis

Wyjaśnienia:

- 1) Za wyrób zawierający azbest, uznaje się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1% lub więcej azbestu.
- 2) Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.
- 3) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno- gospodarczy, inny.
- 4) Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.
- 5) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
  - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
  - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
  - rury i złącza azbestowo-cementowe,
  - rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,
  - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
  - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
  - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
  - szczeliwa azbestowe,
  - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
  - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
  - papier i tektura,
  - drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu)
  - drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale nie zabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu)
  - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura; podać jakie.
- 6) Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m², m³, m.b., km)
- 7) Według „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” określonej w załączniku 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 2 kwietnia 2004 (Dz.U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr. 162, poz. 1089).

- 8)** Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Należy podać nazwę i numer dokumentu oraz datę jego ostatniej aktualizacji, w której zostały oznaczone miejsca występowania wyrobów zawierających azbest, w szczególności planu sytuacyjnego terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

Załącznik nr 3

Wzór " Karty Ewidencji Odpadu"

KARTA EWIDENCJI ODPADU				Nr karty		Rok ewidencji				
Kod odpadu										
Rodzaj odpadu										
Procentowa zawartość azbestu w odpadzie ^a										
Posiadacz odpadów ^b					Adres ^c					
Nr REGON					Telefon/fax					
Działalność w zakresie ^d										
W		Zb		Tr		Od		Un		
☐		☐		☐		☐		☐		
Miesiąc	Masa wytw. odpadów [Mg] ^e	Masa przyjętych odpadów [Mg] ^e	Nr karty przekazania odpadu	Gospodarowanie odpadami						Podpis osoby sporządzającej
				We własnym zakresie			Odpady przekazane innemu posiadaczowi odpadów			
				Masa [Mg] ^e	Metoda odzysku R ^f	Metoda unieszk. D ^g	Masa [Mg]	Nr karty przekazania odpadu		

^a Dotyczy działalności w zakresie unieszkodliwiania azbestu.

^b Imię i nazwisko lub nazwa posiadacza odpadów.

^c Adres zamieszkania lub siedziba posiadacza odpadów.

^d Zaznaczyć symbolem X odpowiednią odpowiedź: W – wytwarzanie odpadów, Zb – zbieranie odpadów, Tr – transport odpadów, Od – odzysk odpadów, Un – unieszkodliwianie odpadów.

^e Z dokładnością do 1 miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne, do 3 miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.

^f Symbole R określają działania polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji lub materiałów, lub energii, wraz z ich wykorzystaniem według załącznika nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach.

^g Symbole D określają procesy unieszkodliwiania według załącznika nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

**PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032**

Załącznik nr 4

Wzór "Karty Przekazania Odpadu".

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU		Nr karty ^a	Rok kalendarzowy
Posiadacz odpadów, który przekazuje odpad ^{b,c}	Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadu ^{b,d}	Posiadacz odpadów, który przejmuje odpad ^b	
Adres ^e	Adres ^{d,e}	Adres ^e	
Telefon/faks	Telefon/faks ^d	Telefon/faks	
Nr REGON	Nr REGON ^d	Nr REGON	
Miejsce przeznaczenia odpadów ^f			
Kod odpadu	Rodzaj odpadu		
Data/miesiąc ^g	Masa przekazanych odpadów [Mg] ^h	Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy ^{d,i}	
Potwierdzam przekazanie odpadu	Potwierdzam wykonanie usługi transportu odpadu ^d	Potwierdzam przejęcie odpadu	
data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	

Objaśnienia:

- ^a Numer nadawany jest przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- ^b Imię i nazwisko lub nazwa podmiotu.
- ^c W przypadku odpadów komunalnych kartę wypełnia przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008), lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- ^d W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- ^e Adres zamieszkania lub siedziby podmiotu.
- ^f Adres miejsca odbioru odpadu, pod który należy dostarczyć odpad, wskazany przez posiadacza odpadu prowadzącemu działalność w zakresie transportu odpadów.
- ^g W przypadku odpadów niebezpiecznych podać datę przekazania odpadu. Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadu lub jako zbiorcza karta przekazania odpadu, obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów temu samemu posiadaczowi odpadów.

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032

- ^h Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do pierwszego miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne; co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
- ⁱ Dotyczy odpadów niebezpiecznych.

**PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032**

Załącznik nr 5

Miejscowość, dnia .....

(nazwa i adres wykonawcy)

**ZGŁOSZENIE
przystąpienia do prac polegających na zabezpieczeniu/usunięciu* wyrobów
zawierających azbest.**

Zgodnie z wymogami § 6 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r., **w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest**

(Dz. U. z 2004 r. Nr 71 poz. 649) zgłaszam/y* rozpoczęcie prac związanych z zabezpieczeniem/usunięciem* wyrobów zawierających azbest na podstawie decyzji

.....z dnia .....

Nr ..... zatwierdzającej program gospodarowania

odpadami niebezpiecznymi w.....

(rodzaj] obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej) na nieruchomości położonej w.....

przy ulicy.....nr.....

nr ewidencyjny działki .....stanowiącej własność.....

1. Rodzaj i nazwa wyrobu (gęstość objętościowa i ilość).....
2. Termin rozpoczęcia prac.....
3. Termin zakończenia prac.....
4. Liczba pracowników, którzy przebywać będą w kontakcie z azbestem .....

Zobowiązuję/my* się do przedłożenia nowego zgłoszenia w przypadku zmiany warunków prowadzenia robót.

Załącznik :

- kopia aktualnej oceny stanu wyrobów zawierających azbest;

(podpis wykonawcy)

**PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032**

+ niepotrzebne skreślić

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032

Załącznik nr 6

Nazwy wyrobów azbestowych i kody odpowiadających im odpadów wraz z przelicznikami.

Kod wyrobu	Rodzaj wyrobu zawierającego azbest	Kod odpadu powstającego z wyrobu	Jednostka	Przelicznik na kg
W1	Materiały konstrukcyjne zawierające azbest. Płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie	17 06 05	m ² , kg	11,2
W2	Materiały konstrukcyjne zawierające azbest. Płyty azbestowo-cementowe faliste stosowane w budownictwie	17 06 05	m ² , kg	11,2
W3	Materiały konstrukcyjne zawierające azbest. Rury i złącza azbestowo-cementowe	17 06 05	mb, kg	DN50 - 3,96 DN80 - 5,80 DN100 - 8,20 DN125 - 10,65 DN150 - 13,89 DN200 - 21,86 DN250 - 31,56 DN300 - 43,78 DN350 - 59,00 DN400 - 73,03
W4	Materiały izolacyjne zawierające azbest. Izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest	17 06 01	m ³ , kg	300
W5	Okładziny hamulcowe zawierające azbest. Wyroby cierne azbestowo – kauczukowe	16 01 11	kg	
W6	Sorbenty, materiały filtracyjne (w tym filtry olejowe nieujęte w innych grupach), tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (np. PCB)	15 02 02	kg	
W7	Materiały izolacyjne zawierające azbest. Szczeliwa azbestowe	17 06 01	kg	
W8	Materiały izolacyjne zawierające azbest. Taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki	17 06 01	kg	
W9	Materiały izolacyjne zawierające azbest.			

PROGRAM USUWANIA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY WIEJSKIEJ TURAWA NA LATA 2011-2032

	Wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych	17 06 01	kg	
W10	Materiały izolacyjne zawierające azbest. Papier, tektura	17 06 01	m ² , kg	1,5
W11	<i>Inne wyroby zawierające azbest, osobno nie wymienione</i>			
W11.1	Materiały izolacyjne zawierające azbest. Otuliny azbestowo-cementowe	17 06 01	mb, kg	6
W11.2	Materiały konstrukcyjne zawierające azbest Kształtki azbestowo-cementowe budowlane (przewody wentylacyjne, podokienniki, osłony kanałów spalin)	17 06 05	m ² , kg	15
W11.3	Zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy ⁽¹⁾ inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 12. Kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne	16 02 13	kg	
W11.4	Płytki PCV	17 09 03	m ² , kg	5
W11.5	Materiały izolacyjne zawierające azbest. Płyty ogniochronne	17 06 01	m ² , kg	20
W11.6	Inne odpady z budowy, remontów i demontażu (w tym odpady zmieszane) zawierające substancje niebezpieczne. Papy, kity i masy hydroizolacyjne	17 09 03	kg	
W11.7	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki ⁽¹⁾ . Sprzęt gospodarstwa domowego	20 01 35	kg	
W11.8	Sorbenty, materiały filtracyjne (w tym filtry olejowe nieujęte w innych grupach), tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (np. PCB). Ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem	15 02 02	kg	